

LUNDS UNIVERSITET

Musikhögskolan i Malmö

Läroarbilden i musik

Höstterminen 2013

Lina Malmberg

Musikers syn på alkoholpåverkan i musikeryrket

Handledare: Prof. Dr. Anders Ljungar-Chapelon

Abstract

Title: Musicians' attitude towards influence of alcohol in the music profession

Author: Lina Malmberg

The purpose of the study is to investigate musicians' attitude towards alcohol and how alcohol affects musicianship. Five musicians have been interviewed and the interviews have been transcribed and analysed through *Thematic analysis*. The results show that there are preconceptions about musicians' alcohol consumption and that the influence of alcohol generally is more accepted in the music profession than in other professions. Access to alcohol, anxiety, social pressure and personality may be reasons to why musicians use alcohol and the effects of alcohol affects judgement, communication, concentration, memory, anxiety and creativity. In the discussion the results of the study are compared with literature and previous research.

Keywords: Alcohol, playing music, work environment, musicians, influence

Titel: Musikers syn på alkoholpåverkan i musikeryrket

Författare: Lina Malmberg

Syftet med studien är att utforska musikers förhållande till alkohol och vad alkoholen har för effekter på musicerandet. Fem musiker har intervjuats och intervjuerna har transkriberats och analyserats genom *tematisk analys*. Resultaten visar att det finns förutfattade meningar kring musikers förhållande till alkoholkonsumtion och att det generellt finns en större acceptans för alkoholpåverkan i musikeryrket än i andra yrken. Tillgång till alkohol, nervositet, social press och personlighet kan vara orsaker till att musiker brukar alkohol och alkoholens effekter påverkar omdöme, kommunikation, koncentration, minne, nervositet och kreativitet. I diskussionen jämförs studiens resultat med litteratur och tidigare forskning.

Nyckelord: Alkohol, musicerande, arbetsmiljö, musiker, påverkan

Innehåll

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställning	3
3. Teoretisk bakgrund	4
3.1 Alkoholens roll i arbetet.....	4
3.2 Risker i arbetsmiljön.....	4
3.3 Alkoholproblemet i musikeryrket.....	5
3.3.1 Arbetsvillkor och närheten till alkohol.....	5
3.3.2 Nervositet och kraven på att prestera.....	6
3.3.3 Arbetsvillkor, konkurrens och ekonomisk utsatthet.....	8
3.3.4 Musiker - personligheter i riskzonen.....	8
3.3.5 Musikers behov.....	9
3.3.6 Alkoholen inom olika musikstilar.....	9
3.4 Alkoholens påverkan på musicerandet.....	10
3.5 Alkoholens påverkan på kreativitet.....	11
3.6 Normer.....	11
4. Metod	12
4.1 Informanter.....	13
4.2 Intervjuguide.....	13
4.3 Dokumentation.....	15
4.4 Tematisk analys.....	15
5. Redovisning av resultat	16
5.1 Arbetsmiljöer.....	16
5.2 Förväntningar på musikers alkoholkonsumtion.....	17
5.3 Sprit - en del av arbetsmiljön.....	18
5.4 Acceptansen i musikeryrket jämfört med andra yrken.....	19
5.5 Erfarenheter av berusade medmusikanter.....	20
5.6 Alkoholens påverkan på musicerandet.....	22
5.7 Orsakerna bakom musikers alkoholbruk.....	24
5.8 Inställningen till alkohol i arbetet.....	26
5.9 Alkoholpolicy i musikeryrket likt övriga yrken.....	27
5.10 Kraven på medmusiker.....	27
6. Diskussion	29
6.1 Förväntningar på musikers alkoholkonsumtion.....	29
6.2 Orsakerna till musikers alkoholbruk.....	30
6.2.1 Arbetsmiljö och social press på att dricka.....	30
6.2.2 Nervositet.....	31

6.2.3 Konkurrens och ekonomisk otrygghet.....	31
6.2.4 Kreativitet	32
6.2.5 Personlighet	32
6.3 Alkoholens påverkan på musicerandet	32
6.3.1 Kommunikation	33
6.3.2 Omdöme	34
6.3.3 Motorik	34
6.3.4 Minne och koncentration	34
6.3.5 Avspänning	34
6.3.6 Kreativitet	35
6.3.7 Kopplingen mellan motiv och effekter	35
6.4 Acceptansen i musikeryrket jämfört med andra yrken	35
6.5 Musikernas syn på alkoholpåverkan i yrket	36
6.6 Trovärdighet och generaliserbarhet	37
6.7 Framtida forskning	38
7. Referenslista	39

1. Inledning

Jag studerar till musiklärare vid Musikhögskolan i Malmö och har denna termin (ht 2013) i uppgift att skriva ett examensarbete som på något sätt relaterar till min utbildning. Mina tankar kring forskningsområde väcktes under mina utbytesstudier i musik i Spanien (VT 2013). Många av studenterna på skolan brukade någon form av droger och för flera av dem var det en del av vardagen, men för mig var det häpnadsväckande att det var så pass utbrett. Flera av mina studiekamrater var påverkade av droger under lektioner, repetitioner, jamsessions och konserter och jag började fundera på vad det hade för konsekvenser för deras musicerande. Inte heller i Sverige är det ovanligt att musiker brukar alkohol eller andra droger, och alkohol är i vårt samhälle den vanligast förekommande och kanske minst ifrågasatta drogen. Det är förvånansvärt vanligt att musiker tar sig ett glas eller fler av någon form av alkoholhaltiga drycker innan sina framträdanden, i många musikers arbetsmiljö finns en tillgång till alkohol och det är inte ovanligt att ”fri förtäring” är en del av betalningen. Det som intresserar mig är vad det finns för förväntningar på musikers alkoholkonsumtion, hur alkoholen påverkar musicerandet och huruvida det ställs några krav på att musiker liksom andra yrkesmän ska vara nyktra i arbetet.

Musikers förhållande till alkohol är mytomspunnet och många gånger romantiserat och i min studie vill jag slå hål på en del av myterna kring alkoholens koppling till musicerandet. Istället hoppas jag kunna ge en bakgrund till musikers förhållande till alkohol, samt presentera information om hur alkoholkonsumtion påverkar musicerandet och varför vissa musiker väljer att använda sig av alkohol. Det finns en föreställning om att vissa musiker har nått framgång tack vare sitt alkohol- och drogbruk och bland annat Jimi Hendrix och Charlie Parker är exempel på framstående musiker som omges av en slags drogromantik. Klyftan mellan romantiseringen och verkligheten är stor och min uppfattning är att det finns ett behov att vid sidan av mytbildningen presentera en mer verklig bild. Under min musikutbildning har aldrig musikers förhållande till alkohol tagits upp, varken på kulturskola, folkhögskola eller musikhögskola. Den omgivande mytbildning och de traditioner som finns i musikeryrket, samt det faktum att många musiker arbetar i miljöer med tillgång till alkohol är anledningar till att som musiklärare ta upp alkohol- och drogproblematiken med sina elever. Min förhoppning är att denna

studie ska kunna användas som material för musklärare som vill informera sina elever om alkoholens effekter kopplat till musicerandet.

Om en kirurg skulle komma till arbetet alkoholpåverkad, skulle det kunna få ödesdigra konsekvenser och i de flesta yrken i Sverige råder idag nolltolerans vad gäller nyttjande av alkohol och droger. Trots detta har jag mött många alkoholpåverkade musiker. Är musikeryrket ett undantag från normen om nolltolerans? Finns det en större acceptans för att bruka alkohol i musikeryrket än i andra yrken och vad anser musiker om alkoholpåverkan i tjänsten?

2. Syfte och frågeställning

Syftet med föreliggande examensarbete är att undersöka vilka konsekvenser alkoholpåverkan har på musicerandet. Genom intervjuer med musiker som har spelat mycket i både band och orkestrar vill jag ta reda på vad de anser om medmusikanter som musicerar berusade och om de ställer några krav på att deras medmusikanter ska vara nyktra i arbetet. Skiljer sig förväntningarna på musiker från förväntningarna på andra yrkesgrupper? Enligt min erfarenhet är det i allmänhet mer accepterat att arbeta alkoholpåverkad i musikeryrket. Stämmer detta och finns det i så fall belägg för detta? Utifrån följande frågor hoppas jag kunna ge en bild av mina informanternas syn på alkoholpåverkan i yrket:

- Vad har musikerna i undersökningen för erfarenheter av medmusiker som framträder onyktra och vad anser de om alkoholpåverkan i tjänsten? Ställer de några krav på att deras medmusiker ska framträda nyktra?
- Vad tror de intervjuade att det finns för anledningar till att vissa musiker brukar alkohol i tjänsten och hur påverkar alkoholkonsumtionen den musikaliska prestationen?
- Vad tror musikerna att det finns för förväntningar på musikerns förhållande till alkohol? Finns det en större acceptans för alkoholpåverkan i musikeryrket än i andra yrken?

3. Teoretisk bakgrund

Den teoretiska bakgrunden inleds med en beskrivning av vilken roll alkoholen har haft i arbetet historiskt sett. Sedan följer en presentation av vilka faktorer i arbetsmiljön som kan öka riskerna att utveckla ett alkoholmissbruk. Därefter flyttas fokus till musikeryrket och möjliga teorier till varför musiker brukar alkohol presenteras, följt av hur alkoholkonsumtion inverkar på musicerande och kreativitet. Slutligen ges en inblick i vilka normer som omger vår alkoholkultur.

3.1 Alkoholens roll i arbetet

Under 1600-talet utvecklades och spreds brännerier runt om i Nordeuropa och brännvinet blev allt lättillgängligare för gemene man. Supandet blev ett sätt att uthärda vardagen och Courtwright (2001) beskriver hur småbönder och arbetare ute på fälten berusade sig för att orka med det hårda och arbetet och de långa arbetstiderna. Många arbetare hämtade ut sin lön i sprit, vilket gjorde att flera av dem med tiden utvecklade ett alkoholberoende. I takt med industrialiseringen och uppkomsten av maskiner förändrades dock villkoren kring alkoholkonsumtion i arbetslivet. Tidigare hade alkoholpåverkan i arbetet i regel varit ett accepterat medel för att ta sig igenom arbetets mödor, men de nya arbetssituationerna innebar nya förutsättningar och högre krav på nykterhet. Berusade arbetare kunde påverka produktiviteten negativt och innebar en säkerhetsrisk. Följaktligen införde arbetsgivare allt fler restriktioner för nyttjandet av berusningsmedel i arbetet tills vi nådde dagens ståndpunkt, vilket inom de flesta ämbeten kännetecknar en nolltolerans mot droger.

3.2 Risker i arbetsmiljön

Arbets-skador, olyckor, frånvaro och minskad produktivitet är sedan länge välkända problem relaterade till alkohol. Omfattningen av alkoholproblem i arbetslivet varierar mellan olika yrkesgrupper och vissa yrken är mer utsatta än andra. Öjesjö (2003) redogör för en rad faktorer kopplade till arbetsmiljön som ökar riskerna för alkoholmissbruk. Tillgång till alkohol i arbetet och social press att dricka i arbetet nämns som två av riskfaktorerna och frihet från övervakning kan göra egna företagare extra utsatta. Likaså menar Öjesjö att oregelbundna arbetstider eller stress på grund av

hög arbetstakt, stora risker, otrygghet eller stort ansvar kan öka risken för alkoholproblem.

3.3 Alkoholproblemet i musikeryrket

Lisle (2009) beskriver att artister har en kultur och livsstil som länge har förknippats med riklig alkoholkonsumtion. I gruppen artister inkluderar hon musiker, skådespelare, sångare och dansare som framträder i olika sammanhang. Det innefattar de som arbetar i orkestrar, band, opera, teater, film eller television, men även de som framträder på musikfestivaler, cirkus eller i andra sammanhang gör liveframträdanden.

3.3.1 Arbetsvillkor och närheten till alkohol

Musiker har genom tiderna spelat till fest, dans och högtider där det funnits en närhet till alkohol. Isaksson (1979) beskriver spelmännens hårda arbetsvillkor under 1800-talet och hur de ofta tog till spriten för att klara av långa arbetsdagar och för att hålla spelhumöret uppe. Betalningen kunde ske i form av pengar, men lika förekommande var att det betalades ”in natura”, det vill säga i brännvin. Edström (1982) beskriver alkoholen som ett överhängande problem som avsevärt påverkade musikernas anseende under mitten av 1900-talet. Han menar att alkoholproblemet berodde på musikernas låga sociala status såväl som deras arbetsmiljö och beskriver bland annat hur det kunde se ut för restaurangmusikerna.

Restaurangmusikern arbetade i en miljö där det dracks mycket sprit. Det var lätt att frestas ta ett glas för mycket, särskilt som vissa musiker tack vare sina kontrakt hade tillgång till en viss, som det benämndes ”fri förtäring”. (Edström, 1982, s 18)

Restaurangmusikerna hade enligt Edström en utsatt arbetsmiljö och det fanns en stor risk att utveckla ett tilltagande alkoholberoende. Musikerns position i rampljuset var enligt många i yrket en särskilt viktig anledning att hålla sig nykter i arbetet. Till skillnad från andra yrkesmän, som kunde berusa sig utan att det väckte någon större uppmärksamhet, var musikern en offentlig person och de musiker som berusade sig under tjänst riskerade att dra ned hela musikkårens anseende.

1954 var spriten enligt Edström ett så påtagligt problem att musikerförbundet startade en motkampanj. Förbundet tog kontakt med arrangörerna, och de musiker som misskötte sig riskerade att bli rapporterade och till och med att förlora sitt gage. Tidningen *Musikern* varnade för musiker som på olika sätt misskött sig och däribland

kunde man läsa om musiker som uppträtt berusade. Deras namn publicerades under rubriken ”VARNING” vilket kunde få förödande effekt för deras framtida anställningsutsikter. Följande citat (Edström, 1982) är hämtat ur tidningen *Musikern* och ger en upprörd beskrivning av alkoholiserade musiker och hur de hotade att dra vanära över hela musikeryrket.

T o m i dagspressen händer det att man får läsa saker som att dragspelaren var så full att han måste bäras från estraden, trumslagaren kräktes i saxofonklockstycket, kapellmästaren ramlade på huvudet i blomsterrabatten m m. Sådant är rent ut sagt för djävligt! Tyvärr uppmuntras ibland sådana kräk genom att kamraterna skrattar åt dem. Det är fel, kasta ut dem i stället och kasta då gärna ut dem handgripligt så att de mister sin förmåga att någonsin ta sig upp på estraden igen! (M 54:1:5)

Upphovsmannen till citatet har inget överseende med alkoholpåverkade musiker och beskriver att depression, medfödda anlag, familjeolyckor med mera, inte rättfärdigar att musiker i tjänsten uppträder berusade. Han menar att privata problem och angelägenheter får komma i andra hand när det gäller att uppehålla musikers heder och beskriver hur viktigt det är att musikerna etablerar sig som hedervärda medlemmar i samhället. (M 54:1:5)

I november 2013 publicerade lokaltidningen i Malmö en artikel om 83-årige Hein Bessman, som bland annat tar upp hans inställning till alkoholpåverkade musiker. Celanders (2013) skriver att Bessman sedan 1950-talet har arbetat som kapellmästare, trumslagare och sångare på restauranger, hotell och färjor, men även turnerat runt om i Europa. Vad gäller alkohol, berättar Bessman i artikeln att han som kapellmästare inte tolererade att hans medmusiker var berusade på scen. Musiker som uppträdde alkoholpåverkade beskriver han spelade allt slarvigare och starkare och för honom var det viktigt att musikerna i orkestern gav ett professionellt intryck och gjorde sitt bästa i alla sammanhang.

3.3.2 Nervositet och kraven på att prestera

Musikaliska framträdanden kan enligt West (2004) vara påfrestande och kraven på att prestera höga. Det ställs krav på att musikerna ska prestera på hög nivå i en situation där denne är bedömd av hundratals, tusentals eller till och med miljoner människor. De psykiska påfrestningarna kan ge upphov till nervositet, som enligt West i måttlig mån kan förbättra prestationen, men i för stor mån kan drabba finmotorik och då orsaka obehag eller i värsta fall få katastrofala konsekvenser för den musikaliska prestationen. I vilken utsträckning nervositeten blir ett problem är individuellt och personer har olika

metoder och framgång med att hantera eller dölja sin nervositet. För att kunna hantera arbetssituationen, både känslomässigt och fysiskt tar många yrkesmusiker enligt West (2004) sin tillflykt till kemiska preparat.

Gutheim (1998) beskriver att nervositet kan yttra sig i att man blir spänd i muskler, torr i munnen eller darrig, men även att man får problem med magen, blir illamående, eller sjuk. Han nämner också symptom som stamning eller blackout och menar att de egna prestationskraven ofta är den främsta anledningen till att musiker blir nervösa. ”Du vill att ”rätt känsla”, bra teknik, gott humör, mycket pengar, stor publik, positiva recensioner etc. ska samverka i exakt samma ögonblick. En enda liten störning i dessa behov kan räcka för att starta ångestprocessen.” (Gutheim, 1998, s.230) Utöver de egna kraven framhäver Gutheim att det finns yttre krav från bland annat arrangören för spelningen, turnéproducenten, publiken, spelkamrater och media. Dessutom menar han att musikern kan uppleva krav från skivbolag, familj, vänner och konkurrenter och att även oron för att bli nervös kan öka nervositeten. Gutheim (1998) beskriver att många artister drabbas av nervositet inför sina framträdanden och att vissa kan uppleva det pinsamt, men han framhäver att nervositeten när man lärt sig att kontrollera den kan ha positiv inverkan på koncentration och energi. För den som inte lär sig att behärska sin nervositet varnar Gutheim för att söka sig till mediciner, alkohol och droger, vilket han menar aldrig är lösningen på problemet.

Werner (1996) beskriver att drogerna har varit ett medel musiker har använt för att komma bort från värderingar och självkritik och befinna sig mer i ”nuet”, men betonar att drogernas effekter endast är tillfälliga. Han menar att vanebrukaren behöver allt större doser för att uppnå den ursprungliga kicken och betonar att följderna ofta är tragiska för den som i takt med att beroende tilltar ökar sitt intag.

Lisle (2009) nämner tre huvudsakliga stressfaktorer som kan påverka orkestermusiker; rampfeber, kritik från överhuvud och rädslan för att spela fel – pressen på perfektion. Få är öppna med sina problem i rädsla att förlora jobbet och väljer istället att självmedicinera med alkohol eller preskriberade droger som till exempel betablockerare. Enligt Sternbach (1995) utsätts professionella musiker för stress på en nivå som långt överstiger andra yrken. Följaktligen använder många alkohol, betablockerare eller andra droger som medel för att hantera sin stress och klara av vardagen.

3.3.3 Arbetsvillkor, konkurrens och ekonomisk utsatthet

Lisle (2009) beskriver musikers utsatthet för press och deras ofta dåliga arbetsvillkor som anledningar till alkoholkonsumtion. Hon beskriver orkestermusikernas arbetsvillkor i Storbritannien och framhåller att orkestrarna där inte kan erbjuda sina musiker någon ekonomisk trygghet. Repetitionstillfällena är få och konkurrensen är hård, vilket ökar pressen inför konserterna. Många av orkestermusikerna lever under pressen att alltid prestera på topp, i vetskapen om att varje prestation blir bedömd och att ett dåligt framträdande kan förstöra karriären. Lisle beskriver att de flesta orkestermusikerna är anställda som frilansare och relativt få har fast anställning. Konkurrensen är hård och ovissheten över om man får behålla jobbet är en del av orkesterlivet i Storbritannien, vilket enligt Lisle (2009) kan vara en stor stressfaktor. Gutheim beskriver det hårda klimatet i den svenska musikbranschen. ”Den stora konkurrensen gör att droger och alkohol för vissa blir den enda möjligheten att ”hålla sig kvar i branschen”. Tyvärr är det även den snabbaste vägen ut från den...” (Gutheim, 1998, s. 70)

Lisle (2009) redogör för orkestermusikers hektiska scheman, behovet av att ta sig fram och tillbaka till repetitioner och konserter, samt kravet på att resa i arbetet. Dessutom beskriver hon att många tvingas ta extra jobbåtaganden för att kunna försörja sig. Att leva efter rutiner, äta regelbundet och hitta tid för avslappning kan vara svårt. Alkoholen blir enligt Lisle (2009) ett medel vissa tillämpar för att nå avslappning, vilket lätt utvecklas till en vana.

3.3.4 Musiker - personligheter i riskzonen

Enligt Mohrs artikel (2010) i den tyska tidningen ”Das Orchester” löper vissa personlighetstyper större risk att hamna i drog- eller alkoholberoende. Hon nämner att personer som söker sig till musiker- och konstnärsyrken tenderar att vara mer öppna för nya erfarenheter. Nyfikenhet, tolerans, fantasi och okonventionalitet är egenskaper som enligt Mohr karaktäriserar många musikerpersonligheter. Hon beskriver att det hos många musikerpersonligheter finns en längtan efter stimulans och nya intryck vilket kan resultera i att musiker söker sig till droger och alkohol. Dessutom beskriver Mohr (2010) att en del musiker, särskilt de som från unga år satsar mycket på musiken, tenderar att grunda sin självbild på sina musikaliska framgångar, vilket hon menar kan vara riskfyllt.

3.3.5 Musikers behov

West (2004) beskriver att musiker har särskilda behov som får dem mer benägna att använda olika former av berusningsmedel. Han menar att behoven av att hålla uppe en hög energinivå, dämpa nervositet och rampfeber, samt att hantera tristess under resor är bidragande faktorer till att vissa musiker söker sig till droger. För stunden fyller drogerna ett behov, men till vilket pris? West menar att de som börjar använda sig av droger som ett medel lätt hamnar i ett beroende eller drabbas av oönskade effekter, med ibland katastrofala utgångar.

3.3.6 Alkoholen inom olika musikstilar

Bruér (2007) skriver om jazzens historia i Sverige under 1950- och 1960-talen och redogör bland annat för musikernas förhållande till alkohol och droger. Viss jazzmusik har enligt Bruér liksom folk- och populärmusiken länge förknippats med dans och fest och där har alkoholen varit en del av miljön. När jazzen gjorde sitt intåg i Sverige ansågs den både farlig och förledande för ungdomen och samhället varnade för jazzmusikens koppling till alkohol och droger, såväl som musikernas syndiga livsstil. Det var en föreställning som i ännu större utsträckning kom att känneteckna rocken när den gjorde sitt intåg. Bruér betonar dock att alkoholen inte är kopplad till en särskild genre, utan att alkoholkonsumtion förekommer inom de flesta musikstilar och konstnärliga yrken.

Trots att jazzen förknippades med alkohol och droger serverades aldrig annat än alkoholfria drycker på nöjespalatset Nalen, ändå hittade både publik och musiker andra sätt att berusa sig och Bruér berättar att musikerna gärna begav sig till närmaste restaurang för att ”svepa sig en grogg”. Många av den tidens jazzmusiker drack för att spänna av på scenen och för att hålla humöret uppe, men Bruér menar att det också fanns ett socialt tryck på att dricka.

På estraden skulle man helst ge ett intryck av att verka glad och avspänd, se ”festlig” ut (som det tidstypiska uttrycket löd), något som kanske inte alla alltid orkade leva upp till. Där fanns också ett gruppträck från kollegorna att ”hänga med” i umgänges- och dryckesvanorna. (Bruér, 2007, s. 33)

Alkoholen har enligt Bruér alltid varit en del av jazzmiljön, men han menar att alkohol- och drogmissbruk har blivit allt ovanligare bland svenska jazzmusiker i takt med att jazzens status ökat och musikstilen etablerats på landets musikhögskolor.

Hope (2012) framhäver i en artikel i tyska tidningen Cicero att bruket av alkohol, tabletter och droger är lika utbrett i den klassiska musiken som inom populärmusiken.

Det som Hope menar skiljer sig är synen på alkoholbruket i populärmusiken och den klassiska musiken. Han påpekar att allmänheten gärna följer skandalerna kring artister som Amy Winehouse och Whitney Houston och deras missbruk på nära håll, men att drogmissbruket inom den klassiska musiken fortfarande är ett tabubelagt ämne. Hope menar att den klassiska musiken för många symboliserar det som är ädelt, sant och rent och att denna föreställning gör att allmänheten har svårare att ta till sig att även klassiska musiker ägnar sig åt alkohol och droger.

3.4 Alkoholens påverkan på musicerandet

West (2004) definierar musicerande som ett fysiskt utförande för att nå ett uttänkt mål som ställer krav såväl på psykiska färdigheter som finmotorik och han kategoriserar därför musicerande som en psykomotorisk färdighet. Han menar att musikalisk information behöver lagras, minnas och avläsas från noter eller improviseras och att en väl fungerande muskelkontroll är en förutsättning för att kunna spela eller sjunga toner med avsedd kvalitet och intonation. Enligt West behöver musiker utvecklade färdigheter i att spela eller sjunga både snabbt och preciserat.

West (2004) uttrycker att det saknas underlag för hur alkohol eller droger påverkar musicerandet, men menar att det är möjligt att dra slutsatser utifrån alkoholens verknings effekter. Alkoholens inverkan på bland annat koordination, minne och muskelkontroll menar han påverkar den musikaliska prestationen negativt.

Alkoholens effekter beror på hur man intar alkoholen och i vilken dos, men även sammanhanget och individuella faktorer spelar in på alkoholens verknings effekter.

Wetterberg (2009) förklarar att alkoholkonsumtion redan i måttliga doser påverkar balans, motorik, reaktionstid och omdömesförmågan. Han talar också om att det kan orsaka känslomässiga förändringar och ett minskat gensvar på sociala förväntningar. Även Lauritzson (2005) beskriver att alkoholpåverkan påverkar förmågan att läsa av sociala koder och sammanhang. Han beskriver att små doser kan ha stimulerande verkan, men att alkoholen vanligtvis förstärker den sinnesstämning man redan befinner sig och följaktligen kan ge upphov till såväl euforiska känslor och ökat självförtroende som känslor av melankoli eller till och med aggressivitet.

West (2004) beskriver att alkoholen trubbar av sinnena och kan dämpa nervositet, men menar att den lugnande inverkan kan ha negativa effekter på andra faktorer av musicerandet. Han beskriver också att alkoholpåverkan ger upphov till ökad spontanitet

i en utsträckning som den påverkade själv ofta inte är medveten om eftersom alkoholen också påverkar omdömet. Enligt West (2004) finns det musiker som medvetet använder alkohol för att hantera stress eller rampfeber och han beskriver att de musiker som börjar bruka alkohol för att lugna sina nerver lätt hamnar i en ond cirkel, där de blir allt mer beroende av alkohol och utan den blir allt nervösare. För en del musiker kan det enligt West (2004) vara svårt att väga behovet av att dämpa sin nervositet mot alkoholens negativa effekter på prestationen och Lisle (2009) menar i linje med Wests argument att det kan vara svårt för musiker som har fastnat i ett alkoholberoende att prestera på en acceptabel nivå.

Norlander (1997) menar att det är omöjligt att studera de farmaceutiska effekterna av alkohol utan att ta hänsyn till förväntningarna som är knutna till alkohol, det vill säga placebo-effekten.

3.5 Alkoholens påverkan på kreativitet

Norlander utförde i mitten på 1990-talet en rad experiment där han lät människor dricka sig berusade på alkohol och utsatte dem för olika kreativitetstester. Hans resultat visade att alkoholen i måttlig mängd kan ha positiv inverkan på idéfasen, vilket innebär att personer under alkoholpåverkan kan ha lättare att komma på originella idéer, medan däremot utförandefasen påverkas negativt.

3.6 Normer

Lalander och Svensson (2002) framhåller att det finns normer som styr vilka berusningsmedel som är accepterade, men även när, var och hur det är acceptabelt att bruka dem. De nämner att det anses mer godtagbart att dricka under fredagar och helger än exempelvis en måndagkväll och att det är mer tolererat att dricka kvällstid än dagtid. Shapiro (2003) hävdar i sin tur att huruvida alkohol- och drogbruk tolereras i större utsträckning grundar sig på vilken grupp som brukar drogerna än drogernas effekter.

4. Metod

Jag har arbetat som musiker i olika miljöer och är följaktligen vad Henriksson och Månsson (1996) benämner en "insider", det vill säga jag tillhör den sociala gruppen som studeras. Som insider kan mina erfarenheter i det undersökta området samt min inblick i omständigheterna och villkoren i musikerlivet vara en god tillgång. Förförståelsen och dess kontext är en grundförutsättning för tolkningsprocessen. Dock beskriver Henriksson och Månsson (1996) att forskarens erfarenheter i området också kan innebära en problematik. Den som befinner sig på insidan kan ha förutfattade meningar och svårigheter att distansera sig och se det undersökta ur nya perspektiv. Utöver mina erfarenheter av musikerlivet har jag varit åhörare på konserter, festivaler och jamsessions och då haft möjlighet att iaktta musiker med yttre ögon. Följaktligen har jag sett hur alkoholkonsumtionen påverkar musicerandet både i rollen som musiker och i rollen som publik, vilket kan underlätta den distanseringsprocess som krävs för att göra en mer trovärdig analys av resultaten.

Fokus i denna studie ligger på musikers erfarenheter och deras tolkning av sin verklighet och arbetsmiljö, därför har jag valt att använda mig av kvalitativ intervju som metod. Kvalitativ forskning syftar till att ta vara på människors egna uppfattningar och värderingar, det vill säga det subjektiva, för att få en djupare förståelse för ett fenomen utifrån dess sammanhang. Starrin (1994) beskriver hur den traditionella forskningen ofta har ifrågasatt tillförlitligheten i människans subjektivitet, men menar att denna är en värdefull resurs inom kvalitativ forskning. Enligt hermeneutiken finns ingen objektiv verklighet, utan all information tolkas.

Vad som av många uppfattas som fakta och data är inga objektiva enheter utan socialt konstruerade betydelser som utvecklas av människor i samverkan. Det vi som etnografer beskriver är inga objektiva förstahandsupplevelser eller "fakta", utan andra-, tredje eller kanske fjärdehandstolkningar. (Henriksson & Månsson, 1996, s. 36).

Resultaten i studien ger utifrån fem musikers erfarenheter vad Bryman (2011) benämner en "representation" av omständigheterna kring musikers alkoholkonsumtion och alkoholens påverkan på musicerandet. Dock är resultaten begränsade till denna studie och dess omständigheter och redovisar enligt Bryman (2011) inga allmängiltiga resultat för alkoholens påverkan på musicerandet. Däremot är det möjligt att utifrån resultaten dra slutsatser för att nå mer övergripande hypoteser.

4.1 Informanter

Valet av informanter har grundat sig på en rad olika kriterier. Huruvida informanterna ställer sig positiva eller negativa till alkoholpåverkan i yrket, hade jag ingen kunskap om innan intervjuerna och detta har följaktligen inte inverkat på urvalet. Däremot har stor vikt lagts vid att samtliga informanter arbetar eller har arbetat aktivt som musiker och har stor erfarenhet av att uppträda i offentliga sammanhang. Eftersom frågeställningen behandlar hur musiker ställer sig till medmusiker som uppträder onyktra har endast musiker som har spelat tillsammans med andra intervjuats. I övrigt har informanter valts som i yrket spelar eller sjunger flera genrer, eftersom många musiker idag i min mening inte är bundna till en speciell genre, utan ägnar sig åt flera olika musikstilar. Slutligen har jag i urvalet försökt att uppnå en spridning i både ålder och kön.

För att få svar på forskningsfrågorna har fem musiker i 30- till 70-årsåldern intervjuats, varav två är kvinnor och tre är män. Samtliga har spelat tillsammans med olika människor i varierade miljöer och har stor erfarenhet av att sjunga eller spela i band. Flera av dem har även spelat i storband, teater- eller blåsorkestrar.

4.2 Intervjuguide

I intervjuerna har jag utgått från en intervjuguide med olika punkter som behöver behandlas för att få svar på min frågeställning. Enligt Starrins och Rencks beskrivning (1996) av den ostrukturerade intervjun har antalet frågor, följderna och utformningen av frågorna varierats och anpassats efter sammanhang och intervjuperson. För att ge intervjupersonerna möjlighet att beskriva sina upplevelser och åsikter har majoriteten av frågorna varit öppna och utforskande, men även vad Starrin och Renck (1996) benämner standardiserade frågor har förekommit. De intervjuade har i enlighet med en ostrukturerad intervju fått utrymme att själva styra intervjun in på nya områden, om de fortfarande haft relevans för forskningsområdet, vilket har gett dem möjlighet att påverka utkristalliseringen av vad som är viktigt i undersökningen. När informanternas svar har varit tvetydiga eller svåra att förstå har jag ställt följdfrågor. Även när jag har behövt mer information eller velat utveckla intervjupersonernas resonemang vidare har uppföljande frågor använts. Samtliga respondenter har fått gott om tid på sig att svara och det har inte funnits någon avgränsad intervjutid. Intervjuerna har avslutats först när

jag har samlat in den information som behövs och intervjupersonerna har fått tillfälle att komplettera.

I beskriven form av kvalitativ intervju anses de resonemang som växer fram vara ett resultat av mötet mellan intervjuare och respondent och Starrin och Renck (1996) beskriver intervjuaren som en medskapare som påverkar resultatet av intervjun. Hur intervjusamtalet tar sig form beror på relationen mellan intervjuare och respondent, men även omständigheter som intervjuplats, tid på dygnet, dagsform med mera.

I intervjufrågorna har det medvetet bortsetts från huruvida intervjupersonerna själva har uppträtt alkoholpåverkade och istället fokuserats på erfarenheterna av medmusiker som uppträtt onyktra. För mig är det intressant att ta reda på hur onyktra musiker påverkar gruppen och medmusiker och då är det mer relevant att fråga om musikerna har erfarenhet av alkoholpåverkade medmusiker och hur de har upplevt detta. För att informanterna ska känna sig trygga och för att de ska kunna tala mer öppet i frågan, har de garanterats konfidentialitet och kommer att redovisas anonymt i undersökningen. Följande intervjuguide har legat till grund för intervjun:

- Vad har du arbetat i för olika arbetsmiljöer som musiker?
- Har du någon gång blivit erbjuden alkohol i tjänsten?
- Har du någon erfarenhet av medmusikanter eller kollegor som har framträtt onyktra?
Hur har detta påverkat deras musicerande?
- Anser du det acceptabelt att musiker framträder onyktra?
- Finns det några förväntningar på eller fördomar kring musikers alkoholkonsumtion?
- Finns det en större acceptans för alkoholpåverkan i musikeryrket än i andra yrken?
- Tycker du att alkoholpolicyn ska vara densamma i musikeryrket som i andra yrkesgrupper?
- Ställer du några krav på att dina medmusikanter ska framträda nyktra?

– Har du några frågor eller något du vill komplettera?

4.3 Dokumentation

Intervjuerna har dokumenterats med ljudinspelning. Genom att bortse från yttre faktorer och bara dokumentera ljud, ligger tyngdpunkten på vad personen säger, vilket förebygger att andra faktorer tar fokus från det personen uttrycker eller på annat sätt påverkar tolkningen. Inspelningen har varit ett värdefullt verktyg som erbjudit mig möjligheten att lyssna igenom intervjun åtskilliga gånger och att repetera svårtydda partier för att säkerställa en så korrekt transkribering som möjligt. Efter varje inspelning har jag transkriberat mitt material och i transkriberingen har utfyllnadsord som exempelvis ”ehm” eliminerats, för att få ett ökat flöde och en mer lättförstådd skriven text. Kvale (2007) beskriver dock att transkriberingen är en översättning från talspråk till skriftspråk som inte är helt problemfri. Intervjusituationens kontext kan inte återskapas och finns inte tillgänglig i skriften för läsaren, dessutom går olika parametrar som kroppsspråk och tonläge förlorade i transkriberingen, vilket Kvale menar kan vara problematiskt.

4.4 Tematisk analys

Tematisk analys är en vanlig analysmetod inom kvalitativ forskning som enligt Bryman (2011) utförs genom att forskaren försöker hitta gemensamma teman och subteman i sitt insamlade material. Beskriven analysmetod har använts för att analysera och organisera transkriberingarna i undersökningen.

5. Redovisning av resultat

Inledningsvis ger jag en kort presentation av de musiker jag har intervjuat.

Intervjuperson 1 har pseudonymen Erik. Han är en trumslagare i 30-årsåldern som beskriver att han har spelat ”lite allt möjligt” och nämner musikstilar som jazz, rock, pop och musikaler. Han har även spelat cover- och dansmusik, som han beskriver inte är knutet till någon särskild genre, utan inkluderar olika musikstilar.

Intervjuperson 2 är i 40-årsåldern och har pseudonymen Jenny. Hon är sångerska och har i sin karriär sjungit pop, rock, jazz och visa, men även en del musikal.

Intervjuperson 3 är i 70-årsåldern och har pseudonymen Anders. Han är saxofonist och har arbetat som dansmusiker och spelat i blåsorkestrar i olika sammanhang. Anders har framförallt spelat olika typer av dansmusik.

Intervjuperson 4 är i 50-årsåldern och har pseudonymen Anna. Hon har varit sångerska sedan tretton års ålder och beskriver att hon har ägnat sig åt visa, populärmusik, underhållningsmusik och dansmusik. Hon har profilerat sig inom jazz, visa, soul och gospel, men även sjungit pop, folk, blues, latin, rock, funk, musikal och klassisk musik.

Intervjuperson 5 är i 40-årsåldern och har pseudonymen Tomas. Han sjunger, spelar elektrisk och akustisk gitarr, elbas och keyboard. Han spelar ”musik som efterfrågas”, vilket han beskriver som en form av underhållningsmusik som inkluderar visor, jazz, rock och country, men även olika typer av dansmusik som disco, soul och funk. Han har också arbetat som ”dikesmusiker” i revyer och musikaler och sjunger i en *a cappella* sånggrupp.

5.1 Arbetsmiljöer

Erik har som musiker spelat på pubar, konserthus, teaterscener och ute på föreningslokaler.

Jenny har framför allt arbetat mycket på firmafester och privata fester i olika hyrda lokaler. Tidigare sjöng hon mycket i shower, bland annat i olika folkparker och under en period på 1990-talet arbetade hon mycket på pubar. Hon har även arbetat inom kyrka och församlingshem.

Tomas har spelat med olika människor i vad han beskriver som ”alla tänkbara sammanhang och lokaler.” Han beskriver att han har spelat i konsertform med sittande

publik, men även till dans och på restaurang. Dessutom har han arbetat en del i folkets hus och på olika serviceinrättningar och vårdhem där han har spelat för sjuka och utvecklingsstörda. Slutligen har han spelat och sjungit i revyer och musikalerna.

Anna har arbetat på olika scener och konsertlokaler på bland annat klubbar, dansställen, folkparker, arenor och olika eventlokaler. Hon beskriver att restaurang- och krogmiljöer har varit vanliga arbetsmiljöer, men även kyrkor, teatrar och skolor.

Anders har spelat dansmusik i olika grupper på restauranger och fester, men även spelat i blåsorkester på resor och vid andra högtidliga tillfällen.

5.2 Förväntningar på musikerns alkoholkonsumtion

Jag frågade samtliga intervjupersoner om det fanns några förväntningar på musikerns förhållande till alkohol.

”När man är ute och spelar förväntas det av en som musiker att man är en odåga som super sig full och kastar TV-apparater från hotellrummet” (Jenny).

Anna menar att det finns en generell syn på att alkoholen är något som tillhör livsstilen hos musiker såväl som hos teater- och konstnärarfolk. Erik nämner att det finns förväntningar på att musiker ska dricka under arbetstid och tror att det är vanligare med band eller artister som dricker en till två öl, än de som inte dricker alls. När jag frågar om han själv har mött några förutfattade meningar och hur de har sett ut beskriver han att personalen på en del ställen han har spelat på har sagt ”och så får ni inte någon sprit” när hans band har kommit för att spela, även om ingen i bandet har efterfrågat alkohol. I andra fall har han blivit erbjuden alkohol och då har det ofta väckt förvåning när han har tackat nej.

Anders berättar att det när man som musiker spelar på fester finns förväntningar på att man ska dricka för att bli lite gladare och släppa loss. Han talar om att det finns en föreställning om att en nykter musiker inte är en riktig speleman. Anders menar också att det finns en allmän åsikt om att musiker blir bättre och gladare av att dricka alkohol, vilket han menar inte stämmer.

Jenny beskriver hur hon vid ett tillfälle blev tillfrågad av krögaren på en restaurang vad bandet ville ha att dricka till maten redan fyra dagar innan spelningen.

”Ja”, sa jag. ”Vi tar gärna ramlösa.”

Så sa han: ”Ingen alkohol?”

”Nej tack, vi dricker inte när vi arbetar” sa jag.

”Nä, skönt att höra, det gör inte vi heller, här. Det kan inte vi, hur skulle det se ut om vi sprang här och drack?”

Senare fick Jenny veta att krögaren några veckor tidigare hade haft ett coverband med unga killar som druckit sig berusade under sin spelning. Kunden som hade beställt bandet hade sagt att de fick äta och dricka vad de ville och bandet hade i sin tur druckit så många öl att de i princip var de mest berusade på festen. De hade kunnat spela ändå, men krögarna ansåg att det inte var ett acceptabelt beteende.

Det var därför han var så noga med att fråga oss när vi kom. ”Vad ska ni dricka till maten?” Och så blev han då så glad att vi var seriösa, för det var det han kände att de inte var. Nu har jag genast fått mer jobb av honom, för att jag var så seriös och inte drack. Ja, kanske för att vi var bra också... hoppas jag. (Skrattar)

Tomas menar att förväntningarna på musikers förhållande till alkohol kan se olika ut i olika sammanhang, men beskriver att det ofta finns förväntningar på att musiker ska dricka och likaså att det ofta väcker förvåning när musiker tackar nej till alkohol. Tomas tar upp de stereotyper som finns om olika instrumentgrupper i klassisk musik och berättar att det bland annat finns en mytbildning kring brassektionen i symfoniorkestrar och deras förhållande till alkohol. Det sägs att blåsare ofta anländer sent och bakfulla till repetitionerna när de är ute och turnerar, vilket enligt Tomas inte stämmer. I övrigt beskriver han att det finns en stereotyp om att jazzmusiker ska tycka att det är roligt att vara påverkade av olika former av droger, eller att man till och med väljer att bli jazzmusiker för att man tycker om att festa mycket. Inte heller detta är sant menar han och stämmer inte heller in på de jazzmusiker han själv känner.

5.3 Sprit - en del av arbetsmiljön

Samtliga intervjuade berättar att de har blivit erbjudna alkohol i tjänsten, men ingen av dem har tagit emot alkoholen.

Tomas beskriver att han har blivit erbjuden alkohol i tjänsten, men att han eftersom han inte dricker inte har tagit emot alkoholen. Han menar att det är vanligt att det förutsätts att musiker vill ha alkohol när de är ute och spelar. De tillfällen han har erbjudits alkohol har ofta varit på restauranger. ”Det är som att de tänker att de är schyssta om de levererar starköl gratis.” Tomas beskriver hur arbetsmiljön på dansrestauranger kan se ut och berättar att det finns en stor tillgång till alkohol i baren,

samt att publiken ofta är berusad. I övrigt berättar han att det även finns mycket alkohol inblandad i konsertformen och att det finns många som begär sprit till logen och inkluderar det i kontraktsskrivningen med arrangörerna. Han berättar om en grupp musiker han spelade med tidigare som krävde att det skulle finnas starksprit i logen när de kom för att spela.

Erik berättar att han framförallt när han har spelat på pubar har tillfrågats om han vill ha öl, men det har också hänt att personalen har serverat öl under tiden eller efter att han spelat utan att ens tillfråga honom om han vill ha.

Anders har ofta blivit erbjuden sprit när han har spelat dansmusik på restauranger eller fester. ”Det finns de som förutsätter att musikerna ska bli extra glada och jag vet ju de gånger de nästan har trugat på oss sprit för att vi skulle släppa loss lite extra.”

Jenny som är egen företagare berättar att kunden ofta erbjuder bandet middag och valfri dryck, men betonar att hennes band aldrig tar emot alkohol, utan väljer alkoholfria alternativ som ramlösa eller vatten. Hon berättar att det på festivaler ofta finns vatten framsatt till musikerna på scenen, men berättar om en rockfestival hon spelade på där det fanns starköl framsatt på scenen. Jenny berättar också om en annorlunda alkoholpolicy när hon arbetade som entertainer på ett hotell i Cypern. Hon var då anställd av hotellet som showartist och då ingick även i tjänsten att mingla med gästerna efter showen. Hon förklarar att det låg i hotellets intressen att gästerna skulle stanna kvar i baren och köpa alkohol och att det därför ingick i tjänsten som showartist att tacka ja om gästerna ville bjuda på drinkar.

Anna beskriver att hon har blivit erbjuden alkohol många gånger, men att hon aldrig under de år som hon har jobbat har druckit innan eller under tiden som hon har sjungit. ”Det var någonting som jag aldrig var intresserad av utan jag ville göra ett bra jobb och fokusera på det.”

5.4 Acceptansen i musikeryrket jämfört med andra yrken

Samtliga musiker tillfrågades huruvida det fanns en större acceptans för alkoholkonsumtion i arbetet i musikeryrket än i andra yrken.

Det tycker jag absolut. Det är på något sätt det jag vill ta bort. Jag tycker inte att det ska finnas en större acceptans på det sättet, inte som yrkesgrupp. Sen som hobby är det i så fall något annat. Det är klart att det är svårt att skilja på det, men jag menar en tandläkare som står och håller i sig en öl innan han kastar sig ner i

käften på någon, det skulle ju anmälas omedelbart, men en som tar en öl före sitt gig, det är bara helt ok. (Jenny)

Anna menar att det finns en större acceptans för alkoholpåverkan för både musiker, teaterfolk och övriga konstnärstyrken. Alkoholen är något som tillhör konstnärsvärlden och därtill menar hon att det finns en romantiserad bild av att bara den som har varit trasig alkohol- eller narkotikaberoende kan tala sanning. Hon tar upp att musikerbranschen är prestationsinriktad, men menar att det finns andra branscher med samma krav på att prestera under press.

Även Anders menar att det finns en större acceptans för alkoholpåverkan och att det beror på musikernas arbetsmiljö. Han beskriver att han ofta spelar vid festliga tillfällen där det finns och serveras alkohol.

Folk dricker runt omkring dig och då är det väldigt lätt att tro att man kan blanda sig med det hela och ändå göra sitt jobb bra. Oftast så har man ju samma möjligheter som dem att dricka och det är väldigt lätt att man trillar i det. Så det ska en hel del karaktär eller sammanhållning inom en orkester för att kunna hålla sig ifrån spriten. Verkligen. (Anders)

Tomas menar att det finns en större acceptans för alkoholpåverkan i musikeryrket och menar att evenemangsarrangörer ofta blir sura och förbannade när någon har varit onykter. Han menar att de flesta inte godtar att någon är full på scen när det verkligen gäller.

Erik tror att det är mer accepterat med alkoholpåverkan i musikeryrket än i andra yrken eftersom det ligger i traditionen. Han menar att alkoholen blir mer accepterad i yrken som kretsar kring en miljö där det finns alkohol och beskriver det som ett problem som finns i musikeryrket såväl som i exempelvis bartenderyrket.

5.5 Erfarenheter av berusade medmusikanter

Anna berättar om sina erfarenheter av kollegor som haft problem med alkohol. Redan i tidiga år sjöng hon i dansorkester och kapellmästaren som även var blåsare i orkestern var alkoholmissbrukare.

Han var blåsare och jag sjöng, så vi stod och frontade båda två och väldigt tidigt blev det så att jag fick ta ansvaret, för han var inte alltid tillräcklig. På en av de första spelningarna som vi skulle gå ut på scenen, öppnade han sin saxofonlåda och där fanns inget instrument, men där låg en kvarting istället. Så han hade inget att spela på, och det var bara att ta smällen själv då. (Anna)

Anna berättar också om människor i sin närhet som har brukat alkohol under lång tid och som har använt det som en del av sitt liv, men som har kunnat sköta det ändå.

Tomas berättar att han har spelat med riktiga alkoholmissbrukare och beskriver att flera av dem inte har klarat av att spela utan alkohol. I nyktertillstånd har de haft stora problem med tremor, det vill säga darrningar och rent fysiska problem och först när de har fått i sig en starköl har de ”på något konstigt sätt” fått det att fungera. Han beskriver att de alkoholister han känner sällan gör bort sig när de blir fulla, men menar att han snarare blir orolig för deras hälsa. Vidare berättar han om en bekant till honom som är alkoholist som innan en spelning blev bjuden på ett glas vin och blev så dålig att hela spelningen var tvungen att ställas in. Därför menar han att det är extra viktigt att alla är överens om att det inte finns eller serveras någon sprit i logen eller i samband med spelningen när det gäller personer som är svaga för alkohol. För någon med ett alkoholberoende menar han att det kan vara svårt att motstå frestelsen.

Jenny beskriver att hon inte har några erfarenheter av musiker som har framträtt berusade. Däremot beskriver hon att hon själv har sjungit berusad när hon var yngre, men då var hon gäst på en pub. Musikern som spelade på puben, som hon också kände, uppmuntrade henne att komma upp på scenen för att sjunga. Hon framförde ett nummer på scenen och beskriver självförtroendet hon kände och upplevelsen av att hon sjöng bättre än någonsin tidigare. ”Jag var helt i mitt esse. Så råkade någon videofilma detta... (grimaserar) så när jag sen såg det så tänkte jag att ”Nä, jag var INTE i mitt esse! (Skrattar)”. Hon berättar att hon i stunden upplevde det som ett riktigt bra framträdande och beskriver att alla hämningar hade släppt så att hon vågade mer och också gjorde ett frigjort framträdande. Dock berättar hon att när hon senare observerade framträdandet på video lade märke till att intonationen var sämre än vanligt och att hon tenderade att glida upp till tonerna, vilket hon inte hörde när hon stod på scenen.

Erik berättar att han har spelat med musiker som framträtt onyktra många gånger. Han berättar om ett tillfälle då han spelade på en pub, där bandet fick fri tillgång till öl under vistelsen. Bandet hade repat flitigt inför spelningen och alla drack alkohol utom Erik och keyboardisten. Erik beskriver att hans medmusiker drack alkohol i sådana mängder att det drabbade resultatet.

Alla drack rätt rejält och det slutade helt enkelt med att det inte lät bra. De tappade bort sig. Basisten satte sig ned på scenkanten och satt där nere och var helt borta. Han slutade spela vissa låtar och sångerskan försvann ut i publiken och brydde sig inte om att sjunga. Ena gitarristen (som också körde) trodde att han blev en ”Rockstar” och han slutade också att sjunga och började göra solon när han inte skulle sola och det blev hel kalabalik där. Musiken blev förstörd och all nyans och allt det vi hade repat, det försvann mer eller mindre. Vi var sex stycken i det här bandet och vi var två stycken som inte drack då och det är klart

att man inte går från en sån spelning och tänker ”Wow! Vad kul det har varit!”
(Erik)

Anders berättar att han har mycket lite erfarenheter av medmusikanter som har framträtt onyktra. Han förklarar att hans spelkamrater till en början var helnykterister allihop när han började inom dansmusiken. Det varade inte så länge, men han menar att spriten aldrig var något problem i de sammanhangen. Visst drack de sprit, men det var efter att de hade spelat och avslutat sitt arbete. Däremot har han varit med om att medmusikanter har druckit alkohol när han har vikarierat i olika grupper. ”Jag har varit med om att jag har fått sluta spela på grund av att där var till slut ingen som var så nykter att de kunde spela.” Han berättar om en privat fest där värden hela tiden kom för att fylla på musikernas glas. De skulle spela till klockan ett och klockan hade slagit halv tolv när de fick lägga av att spela. ”Då var vi två stycken som kunde spela. Det är hemskt när det händer.” Anders beskriver att det kan vara väldigt störande när medmusikanter dricker. Han har framför allt stött på alkoholpåverkade medmusikanter när han vikarierat i olika band och framhäver att man som inhoppare är extra utsatt eftersom man inte är van vid situationen och då krävs det att ens medmusikanter är koncentrerade och försöker underlätta situationen. Han beskriver också att det på resorna med blåsorkestern händer att vissa dricker mer än de klarar av.

5.6 Alkoholens påverkan på musicerandet

Anders beskriver att alkoholen enligt hans erfarenheter aldrig har påverkat musicerandet positivt, men menar att personerna som dricker själva upplever att de spelar jättebra. Eftersom han är blåsare, märker han resultaten av alkoholen framförallt på tonen. ”Tonbildningen blir vad vi kallar för slapp och det blir inte samma intonation som när man är helt nykter.” Han beskriver också att påverkade personerna blir mindre koncentrerade på vad de ska göra och att resultatet blir sämre än i nyktertillstånd. Även framstående musiker upplever han spelar sämre under drogpåverkan.

Hur alkoholen påverkar musicerandet kan se olika ut menar Erik, men enligt hans erfarenheter har det bara haft negativa effekter. Samspelet är enligt Erik det viktigaste i musiken och enligt hans erfarenhet det som tillsammans med hörseln drabbas först, det vill säga redan vid en eller två öl. Sedan försämras även motoriken menar han. Erik beskriver också att alkoholpåverkade får svårigheter att fokusera på musiken och tenderar att glömma formen på låtar. Andra effekter av alkoholen kan vara att de gör misstag som de har svårt att rätta upp. I övrigt menar Erik att nyansspelet drabbas och

att det man har repeterat glöms bort. Han förklarar att de som tar en eller två öl ofta klarar sig bra, men att de som har druckit för mycket tappar omdömet. Eriks uppfattning är att de som dricker sig riktigt fulla förstör för sina spelkamrater.

Tomas menar att det musicerandet påverkas på alla plan och nämner liksom Erik att det kan bli svårt för den påverkade att komma ihåg till exempel formen på en låt. Han berättar att trots att man har repeterat mycket och det sitter bra, har det hänt att musiker som har druckit alkohol glömmer formen, det vill säga när de ska in i olika delar av musiken som till exempel sticket. Han hävdar också att alkoholen påverkar koncentrationen negativt. Vidare beskriver han att puls och tempo påverkas och att det lätt blir fel tempo om den som räknar in är berusad. Tomas redogör för problematiken och slitningarna som uppstår när vissa i bandet är nyktra och andra är berusade. Eftersom alla inte är på samma våglängd, eller på vad Tomas beskriver som ”samma plats” så uppstår problem med kommunikationen.

När jag spelar, så är jag väldigt beroende av att känna gensvar hos mina medmusikanter. Om jag gör någonting musikaliskt, så vill jag att mina medmusikanter ska reagera på det och jag vill också ha möjlighet att reagera på någonting som händer. Annars tycker jag att samspel är meningslöst. (Tomas)

Tomas framhåller att det blir svårt att musikaliskt kommunicera med alkoholpåverkade eftersom de får svårare att uppfatta subtila impulser. I övrigt beskriver han att alkoholpåverkade blir större i sina gester, vilket påverkar dynamiken och resulterar i att de spelar överdrivet stark eller överdrivet svagt och att nyanserna försvinner. Rent tekniskt beskriver Tomas att alkoholens effekter skiljer sig mellan olika instrument och berättar om en blåsare som när han tog en snaps innan han skulle spela inte kunde få läpparna att fungera som vanligt och misslyckades med tonbildningen.

Jenny tror att alkoholpåverkan gör att man släpper på hämningarna, vilket hon menar i många fall kan vara bra. Hennes uppfattning är att en eller två öl kan ha positiv verkan på musicerandet, men att det därefter går utför på grund av att precisionen blir sämre. Den som spelar gitarr förlorar kontrollen över fingrarna och kan inte längre utföra samma grejer och den som sjunger kan inte pricka tonerna lika bra.

Anna tror att alkoholen dämpar nervositet och gör att man spänner av lättare. Hon uppfattar det som att musiker som använder alkohol i måttlig mängd snabbare når ett flöde i sitt musicerande. De som dricker för mycket får däremot svårare att se och höra vad andra i bandet gör menar hon. Resultatet kan bli att de spelar för mycket, glömmer bort det som bestämts och missar sina insatser, eller sjabblar med motorik, ton eller

intonation. Dessutom menar Anna att alkoholpåverkade musiker ofta förlorar omdömet och upplever att de spelar bättre än vad de egentligen gör. Hon berättar om alkoholpåverkade musiker hon har spelat med som har höjt sin prestation till skyarna och uttryckt att de aldrig spelat så bra tidigare, medan hon själv har upplevt att de har presterat långt under sin förmåga och övervägt om hon någonsin kan tänka sig att samarbeta med dem igen.

5.7 Orsakerna bakom musikers alkoholbruk

Anders beskriver att han har träffat musiker som dricker för att de tror att det förbättrar deras spel och att de blir friare inom musiken. ”Och det är möjligt att de blir friare inom musiken, men kanske inte på ett helt riktigt sätt” menar han. Musikern har en utsatt position och i likhet med teateryrket och opera beskriver Anders att det finns de människor som i sitt sinnes fulla bruk inte kan gå in på scenen och göra det de egentligen kan och ska. Han beskriver att alkoholen i deras fall blir förutsättningen för att de ska våga och menar att vissa av dem inte skulle ha modet att gå upp på scenen utan att ta sig en snaps innan. ”De tog säkert en snaps innan repetitionen också för att kunna koppla loss det där lilla extra som många människor har.”

”Jag tror att om man är musiker och är i ett konstnärligt yrke så har man oftast hamnat där eller drivits till det för att man är en väldigt extrovert och känsloladdad människa. Man är mer kontakt med sitt känsloliv, tror jag, än många andra, på gott och ont.” Tomas beskriver att man som musiker utelämnar mycket av sig själv och sina känslor, vilket också gör en sårbar. ”Man är också mer självreflekterande, tror jag, än andra yrkesgrupper, i sitt yrke. Man får recensioner. Publiken tycker saker om en. Jag tror att det skrämmer många människor väldigt mycket och då kanske de dricker sprit för att döva den jobbigheten.” Tomas tror också att det finns personer som dricker för spänningens skull och berättar om en vän till honom som är musiker med alkoholproblem. Vännen beskrivs som en väldigt känslös person, vilket Tomas menar kännetecknar många missbrukarpersonligheter. Vidare berättar Tomas att han tror att det finns musiker som tar tillfället i akt och passar på att dricka för att det är helg och för att det bjuds på gratis alkohol, men han menar att det ser olika ut i olika sammanhang och genrer. Han tror att alkoholkonsumtionen har mer med miljö än musikstil att göra och förklarar att alkoholen inte funnits med som en faktor när han har spelat på skolor och vårdboenden oavsett vilken musikgenre han har spelat.

Erik tror att det finns många anledningar till att musiker använder sig av alkohol och menar att vissa dricker för att slappna av inför sina framträdanden. Han framhäver också att traditionen spelar en stor roll, men även genre och miljö. Inom vissa musikstilar menar han att alkoholbruket är en del av imagen och ger exempel på att det i jazz- och rockgenren finns en föreställning av musikern med en öl på scenen. Erik har även erfarenheter av musiker i symfoniorkestrar och teaterorkestrar som har druckit ett glas vin innan de går upp på scenen och i de fallen menar han att syftet framför allt är att dämpa nervositet och spänningar.

Anna beskriver att en av anledningarna till att musiker brukar alkohol kan vara att de känner att det de har inte räcker till. Flera av musikerna Anna har mött i sin karriär har druckit alkohol för att de har känt sig stressade inför uppträdandet och inte klarat av att hantera stressen. Alkoholen har varit deras sätt att spänna av inför framträdandet. ”För många så blir det att man tar udden av nervositeten, anspänningen, det som är negativt, som gör att man presterar sämre.” Anna framhäver att drickandet också har en social funktion och att vissa dricker för att känna samhörighet. Hon beskriver att hon själv i början av sin karriär kände att hon inte passade in för att hon inte drack alkohol som många andra i den miljön gjorde.

Jenny tror att anledningen till att vissa musiker dricker är att de arbetar i en festmiljö. ”När alkoholen finns framställd mitt framför ögonen och alla andra festar när man är där, då känns det tråkigt att vara den enda som inte gör det.” Jenny jämför med restaurangpersonal som också arbetar mycket i festmiljöer och menar att det liksom musikeryrket är en yrkesgrupp som är mer benägen att dricka alkohol. Precis som i musikbranschen menar hon att det i restaurangbranschen finns olika ståndpunkter till alkoholpåverkan i tjänsten. Jenny nämner också att motiven till att musiker dricker alkohol kan se olika ut. De musiker som sitter hemma och komponerar, arrangerar eller övar har ingen publik att förhålla sig till och där menar Jenny att det kan vara mer accepterat att använda sig av alkohol. I den arbetssituationen handlar det mer om att vara kreativ och att exempelvis precisionen försämras behöver inte påverka arbetet negativt. ”Många har den uppfattningen att man når sina idéer lättare med lite alkohol, eller att man blir mer kreativ, kan ta lite vigare språng och hitta på mer.” (Jenny)

Flera av intervjupersonerna menar att festmiljön är en av förklaringarna till att vissa musikers alkoholbruk. Anna, Tomas och Anders nämner att tiden på dygnet kan ha betydelse och att musiker som arbetar kvällar möjligtvis är mer benägna att dricka alkohol än de som arbetar dagtid. Tomas betonar dock att det finns undantag och

nämner att det i konsertformen förekommer sprit även dagtid, eftersom vissa band kräver alkohol till logen och till och med innefattar det i kontraktet med arrangören.

5.8 Inställningen till alkohol i arbetet

Anders tycker aldrig att det är acceptabelt att musiker framträder onyktra.

Det är ett jobb fram till att jag slutar. Då kan jag göra vad jag vill, liksom alla andra människor. Men jag menar under den tiden, till att jag har slutat spela, då är det ett arbete jag gör och då ska jag vara nykter. För då är det bäst alltså, helt klart. Kan jag inte göra det när jag är nykter, så ska jag inte göra det. Man lägger märke till det när man ser andra musiker som har druckit. Då lägger man märke till hur illa det är.” (Skrattar). (Anders)

Inte heller Tomas tycker att det är acceptabelt att musiker framträder onyktra. Enligt honom finns det musiker, även yrkesmusiker, som ser varje gig som en ursäkt för att få lov att berusa sig.

Det är det jag har varit med om ibland att man har lagt rätt mycket arbete på att debutera och försöka få det så bra som möjligt med en orkester och sen kommer det en artist och sen är han eller hon bara full och kommer inte alls ihåg hur det ska vara och gör dåligt ifrån sig. Det är så respektlöst och dåligt. (Tomas)

Tomas beskriver att han tycker att det är jättetråkigt med musiker som framträder onyktra och menar att för honom försvinner meningen och glädjen med att spela om hans medmusikanter är berusade. Han anser att det går ut över andra i bandet och resulterar i att de inte kan göra sitt bästa. Dock hävdar han att vissa han har spelat med kanske har varit påverkade utan att det har märkts och menar att detta har han i så fall inte reflekterat över.

Erik är i samma linje med de övriga och menar att det inte är godtagbart att dricka när man arbetar. Han anser att det kan förstöra mycket av framträdandet när någon är onykter på scen och att det ger ett oseriöst intryck när man står i centrum och betar sig onyktert. Han beskriver att han ser stor skillnad mellan onyktra och nyktra på scenen och tillägger att han inte tycker om att spela med folk som dricker.

Jenny menar att det beror på sammanhang. ”Jag tycker INTE att det är acceptabelt om man är anlita av en kund som betalar lön till en för att man ska komma dit. Då tycker jag inte att det är acceptabelt. Men om du står själv som trubadur på en pub och spelar i princip för en öl i gage, då tycker jag att det är acceptabelt. Så det beror på.” Jenny menar att det är viktigt att vara professionell i sitt yrke och visa att man är seriös och då dricker man inte menar hon. I överhuvud taget dricker man inte i arbetet, för då skulle man bli alkoholist menar Jenny.

Anna tycker inte heller att det är acceptabelt att musiker framträder onyktra. Hon menar att det känns obehagligt att behöva stå och vakta på en person som dricker under en spelning, särskilt om man är kapellmästare till gruppen.

5.9 Alkoholpolicy i musikeryrket likt övriga yrken

Tomas tycker att alkoholpolicy ska vara densamma i musikeryrket som i andra yrken. Han är tydlig på att skilja mellan fritid och arbete. ”Är man engagerad och tar betalt och ska skicka en faktura, då tycker jag absolut att man ska göra så bra man kan ifrån sig. Eller hur? Och det tycker inte jag att man gör om man är alkoholpåverkad.” Tomas menar att argument som att man ”vågar mer” eller blir ”mer utlevelsefull” inte berättigar att man berusar sig i arbetet. Däremot är det en annan sak om en musiker på sin fritid är på fest och dricker och väljer att ta upp sitt instrument och spela.

Erik tycker också att alkoholpolicy ska vara densamma i musikeryrket som i andra yrken. Han framhäver att det beror på hur man ser på sitt arbete som musiker och menar att vissa inte ser det som ett jobb och att det då är svårt att ha en alkoholpolicy. De som ser det som ett arbete menar han oftast förstår att de inte ska dricka för att utföra ett så bra arbete som möjligt.

Även Anders, Jenny och Anna anser att alkoholpolicy ska vara densamma i musikeryrket som i andra yrken. Anna framhäver att den som står på scen har en skyldighet gentemot sin publik. Om publiken kommer dit och betalar pengar så har artisten ett ansvar att göra ett så bra jobb som möjligt menar hon.

5.10 Kraven på medmusiker

Tomas beskriver att han flera gånger har ställt och ställer krav på sina medmusikanter att de ska framträda nyktra. ”Alltså jag ställer inte krav så att jag säger ”Kom inte om du inte...”, men jag säger att jag tycker att det är tråkigt. Jag tycker att det är tråkigt att spela när folk är fulla.” Han beskriver lyckan över att många han spelar med har lagt av med alkoholen och idag är nyktra i arbetet, vilket han förklarar gör att allt fungerar bättre och också gör det roligare att spela, men Tomas berättar att det också har kostat honom tillfällen. Det finns en musiker han inte längre samarbetar med, på grund av deras olika inställning till alkohol. Den här musikern var missnöjd med honom för att han inte ville dricka alkohol när de spelade och det blev anledningen till att han inte längre ville ha med Tomas i bandet.

Erik säger att han inte brukar yttra sig i frågan om sina spelkamraters alkoholbruk utan menar att det är upp till dem om de väljer att bruka alkohol, beroende på i vilken utsträckning. ”Om de bara sitter och tar en öl eller så, brukar jag inte säga någonting. Jag brukar inte blanda mig i det. Däremot kan jag säga att ”Jag dricker inte när jag spelar”, bara för att make a point.” Erik berättar ändå att han vid tillfällen då hans spelkamrater druckit för mycket har tagit upp det med dem efter spelningen.

Anders menar att det alltid har funnits ett krav på att man ska vara nykter när man spelar i de band och orkestrar han har spelat i regelbundet.

”Nej, alltså det blir ju alltid så tråkig stämning det här med krav och så, men däremot är jag inte med musiker som dricker på det viset. För mig är det viktigaste att man är seriös och verkligen går in för det man ska göra.” (Anna) Däremot berättar Anna att hon när hon själv har varit kapellmästare har försökt att se till att de som har alkoholproblem inte har serverats alkohol innan spelningarna.

Jenny har en tydlig policy i sitt band vad gäller alkohol och blir hon erbjuden alkohol säger hon ”Nej, vi dricker inte när vi spelar”. Däremot menar hon att hon inte kan förbjuda sina bandmedlemmar att dricka under arbetet om det bjuds på öl och de inte kör eller det finns andra anledningar till att de inte bör dricka. I hennes band har det inte heller hänt att spelkamraterna har tagit mer än en öl. Skulle det hända att någon blir alltför berusad menar Jenny att hon skulle vara tvungen att ta upp detta omedelbart. Slutligen tillägger hon att det till viss del har blivit så att hon väljer att spela med musiker som inte dricker när de spelar.

6. Diskussion

Liksom nämndes i inledningen vill jag slå hål på en del av de myter som omger musikers förhållande till alkohol och vid sidan av drogromantiseringen presentera en mer verklig bild av musikers alkoholbruk. Den omgivande mytbildning och de traditioner som finns i musikeryrket, samt det faktum att många musiker arbetar i miljöer med tillgång till alkohol är anledningar till att som musiklärare diskutera alkohol- och drogproblematiken med sina elever.

I resultatdiskussionen kommer jag utifrån mitt beskrivna syfte och min frågeställning att knyta an resultaten i studien till tidigare forskning och litteratur som rör området. Diskussionen inleds med att diskutera förväntningarna på musikers alkoholkonsumtion, följt av orsakerna till musikers alkoholkonsumtion och hur det påverkar musicerandet. Sedan jämförs acceptansen för alkoholpåverkan i musikeryrket med andra yrken och slutligen berörs musikernas inställning till berusade musiker.

6.1 Förväntningar på musikers alkoholkonsumtion

Informanterna menar att det finns förutfattade meningar om att musiker dricker alkohol i arbetet, vilket flera av dem har mött i arbetslivet. Samtliga beskriver att de åtskilliga gånger har blivit erbjudna alkohol i arbetet, framförallt i restaurangmiljöer och på fester. Anna menar att alkoholen ses som en del av livsstilen hos musiker och konstnärer. Erik tar upp att det finns en föreställning om att jazz- och rockmusiker ska stå med en öl på scenen och Tomas nämner att det finns stereotyper om att bland annat jazzmusiker gärna låter sig påverkas av droger. Min uppfattning är att fördomar om musikers förhållande till alkohol, liksom Erik och Tomas beskriver, ofta är kopplade till särskilda musikstilar.

Hope (2012) hävdar att det finns en föreställning om att alkohol- och drogbruket är något som tillhör populärmusiken, men menar att verkligheten ser annorlunda ut och att bruket av alkohol, tabletter och droger är lika utbrett i den klassiska musiken. Det Hope menar skiljer sig är synen på alkoholbruket i populärmusiken och den klassiska musiken. Enligt min mening ligger det mycket sanning i Hope's argument och jag tror att det inom somliga musikstilar som till exempel rock, pop, jazz och reggae finns en viss status i att bruka alkohol och droger, till skillnad från den klassiska musiken. En rockmusikers drogmissbruk och hårda livsstil kanske ses som något "häftigt", medan en

musiker som brukar alkohol eller droger inom den klassiska musiken inte omges av samma romantik och kanske snarare får lägre status på grund av sitt drogbruk. Shapiro (2003) framhåller att synen på droganvändande snarare grundar sig på vilken grupp som brukar drogerna än drogernas effekter, vilket stämmer väl överens med min uppfattning om hur drogbruket värderas inom olika musikstilar.

6.2 Orsakerna till musikers alkoholbruk

Det finns olika orsaker till att musiker väljer att dricka alkohol i yrket. I följande kapitel diskuteras arbetsmiljö, social press, nervositet, ekonomisk situation, kreativitet och personlighet som möjliga motiv.

6.2.1 Arbetsmiljö och social press på att dricka

Courtwright (2011) beskriver att många arbetare under 1600-talet hämtade ut sin lön i sprit och menar att det var mer accepterat att nyttja alkohol i arbetet på den tiden. Han beskriver dock att normerna förändrades i och med industrialiseringen, men enligt min uppfattning har inte musikeryrket följt med i den utvecklingen. Isaksson beskriver att spelmän på 1800-talet fick betalt i brännvin och under mitten av 1900-talet var alkoholen enligt Edström fortfarande en vanlig betalningsform i musikeryrket. Utifrån mina erfarenheter förekommer det än idag att musiker som spelar i restaurang- eller krogmiljöer helt eller delvis får ersättning i sprit och enligt Tomas är det även i konsertformen vanligt att alkohol är en del av betalningen, eftersom vissa band kräver alkohol till logen och inkluderar det i kontraktsskrivningen med arrangören. Även när alkoholen inte är en del av betalningen blir musiker ofta erbjudna sprit och samtliga informanter beskriver att de åtskilliga gånger har blivit erbjudna alkohol i tjänsten i restaurangmiljöer, på fester och festivaler. Tillgången till alkohol i arbetet kan vara svårt att hantera för vissa och på lång sikt även innebära hälsorisker. Det finns dessutom en risk att betalande kunder eller arrangörer bjuder på alkohol för att hålla priset nere.

I intervjuerna framhävs arbetsmiljön med tillgång till alkohol som en av orsakerna till att musiker brukar alkohol. Detta bekräftar Edström i sin beskrivning av restaurangmusikerna under mitten av 1900-talet (teoretisk bakgrund, s. 5) men även Wetterberg nämner att närheten till alkohol i arbetet kan utgöra en risk för alkoholmissbruk. Flera av informanterna beskriver att musiker ofta arbetar i en festmiljö där alkoholen är en naturlig del av miljön och där de dessutom ofta blir erbjudna alkohol. ”När alkoholen finns framställd mitt framför ögonen och alla andra festar när

man är där, då känns det tråkigt att vara den enda som inte gör det.” (Jenny). Jennys argument tar upp närheten till alkohol, men också känslan av utanförskap för den som inte dricker. Anna berättar att hon i situationer där hennes kollegor har brukat alkohol har känt sig utanför för att hon inte har druckit och nämner att drickandet kan ha en social funktion. Min tolkning är att om det finns en känsla av utanförskap för den som avstår från att dricka finns också en social press på att man ”ska” dricka, vilket enligt Wetterberg kan utgöra en risk för alkoholmissbruk i arbetslivet. Flera av intervjupersoner betonar att det krävs både karaktär och sammanhållning för att stå emot det sociala trycket att dricka.

6.2.2 Nervositet

Gutheim tar upp problematiken med att uppträda och beskriver att det är många faktorer som ska fungera vid samma tidpunkt. ”Du vill att ”rätt känsla”, bra teknik, gott humör, mycket pengar, stor publik, positiva recensioner etc. ska samverka i exakt samma ögonblick. En enda liten störning i dessa behov kan räcka för att starta ångestprocessen.” (Gutheim, 1998, s.230)

Anna uttrycker att många som känner sig stressade inför sina framträdanden dricker alkohol för att spänna av, vilket stämmer överens med det West (2004) beskriver om musiker som medvetet använder alkohol för att hantera stress eller rampfeber. De musiker som börjar bruka alkohol för att hantera sin nervositet utvecklar enligt West lätt en vana där de blir allt mer beroende av alkohol och utan den blir allt nervösare. Tomas beskriver att han har träffat alkoholberoende musiker som har haft så stora problem med darningar att de inte har klarat av att framträda utan alkohol och Anders tar upp att det finns artister som inte vågar gå upp på scenen utan att ta sig en snaps innan.

6.2.3 Konkurrens och ekonomisk otrygghet

Lisle (2009) beskriver att den ekonomiska osäkerhet och den konkurrens som råder bland orkestermusiker i Storbritannien kan vara orsaker till att vissa av dessa musiker väljer att bruka alkohol, men ingen av informanterna tar upp konkurrens eller ekonomisk otrygghet som orsaker till alkoholbruk. Detta kan bero på att flera av dem har flera inkomstkällor och inte är helt beroende av sin inkomst som musiker för att försörja sig, för jag tror att konkurrensen om musikerjobben är hård även i Sverige och att de som arbetar heltid som frilansande musiker i likhet med vad Lisle beskriver kan uppleva ekonomisk otrygghet.

6.2.4 Kreativitet

Jenny framhäver att det finns olika orsaker till att musiker som spelar ute och musiker som sitter hemma och arrangerar, komponerar eller övar använder alkohol. Den senare gruppen har inte någon publik att förhålla sig till och har en arbetssituation där det handlar mer om att vara kreativ och där kan det enligt Jenny vara mer acceptabelt att använda sig av alkohol. Att alkoholen påverkar exempelvis precisionen behöver inte påverka deras arbete. Jenny är den enda av intervjupersonerna som nämner kreativitet som ett möjligt motiv till att musiker dricker alkohol, men då hänvisar hon också till en arbetssituation där det inte finns samma krav på precision som under ett liveframträdande.

6.2.5 Personlighet

Tomas tar upp att personliga egenskaper kan vara orsaken till musikers alkoholbruk. Han uttrycker att känsloladdad och sårbarhet inte bara är vanliga egenskaper inom musikeryrket, utan också är egenskaper som kännetecknar många missbrukarpersonligheter.

Jag tror att om man är musiker och är i ett konstnärligt yrke så har man oftast hamnat där eller drivits till det för att man är en väldigt extrovert och känsloladdad människa. Man är mer i kontakt med sitt känsloliv, tror jag, än många andra, på gott och ont. (Tomas)

Även Mohr nämner att det (2010) finns personligheter som löper större risk att hamna i alkohol- eller drogberoende. Hon menar att många musikerpersonligheter söker stimulans och nya intryck, vilket möjligen kan göra dem mer benägna att bruka alkohol eller droger.

6.3 Alkoholens påverkan på musicerandet

För att diskutera alkoholens verknings effekter på musicerandet kommer jag att utgå från Wests definition av musicerande (teoretisk bakgrund, s. 10). Denna kan mycket väl tillämpas på den enskilda övningssituation, men tar däremot inte upp förhållandet till medmusiker eller publik, vilket i min mening är viktigt för den som framträder på scen och spelar tillsammans med andra. Därför kommer jag utöver Wests definition av musicerande även att diskutera kommunikation och samspel.

Wetterberg (2009) beskriver att alkoholens effekter beror på hur man intar alkoholen och i vilken dos, men menar att även sammanhanget och individuella faktorer spelar in på alkoholens verknings effekter. Nedan diskuteras alkoholens påverkan på kommunikation, omdöme, motorik, minne och avspänning.

6.3.1 Kommunikation

Wetterberg (2009) beskriver att alkoholen kan orsaka ett minskat gensvar på sociala förväntningar och enligt Lauritzson påverkas förmågan att läsa av sociala koder och sammanhang, vilket stämmer in på Tomas beskrivning av att alkoholpåverkade får svårare att uppfatta och reagera på impulser från sina medmusiker.

När jag spelar, så är jag väldigt beroende av att känna gensvar hos mina medmusikanter. Om jag gör någonting musikaliskt, så vill jag att mina medmusikanter ska reagera på det och jag vill också ha möjlighet att reagera på någonting som händer. Annars tycker jag att samspel är meningslöst. (Tomas)

Även Erik framhäver att samspelet är bland det viktigaste i ett musicerande och att det tillsammans med hörseln är det första som försämras hos alkoholpåverkade. Likaså beskriver Anna att alkoholpåverkade musiker får svårt att se och höra vad de andra i bandet gör.

För musiker som framträder på scen och spelar tillsammans med andra anser jag att kommunikation och samspel är förutsättningar för att få det att fungera. Musikerna i ett band, en kör eller en orkester behöver förhålla sig till varandra vad gäller tempo, dynamik, klang och intonation och dessutom behöver de tydligt signalera när de börjar och slutar spela eller sjunga. När musiken är delvis eller helt improviserad, till exempel vid en jamsession, tror jag att kommunikationen kan bli ännu mer avgörande för resultatet, eftersom det då saknas noter att förhålla sig till. Då blir det särskilt viktigt att sända ut tydliga signaler, men också att snabbt avläsa och reagera på vad andra gör. I min mening är alkoholens påverkan på kommunikation och samspel en av de mest problematiska effekterna som också drabbar medmusikanter. Flera av informanterna uttrycker att det inte är roligt att spela med fulla medmusiker. Även som åhörare på en konsert är det framförallt samspelet mellan musiker som gör musiken intressant för mig och musiker som inte är kontaktbara på grund av alkohol- eller drogpåverkan kan i min mening förstöra mycket av den upplevelsen.

6.3.2 Omdöme

West (2004) beskriver att alkoholpåverkan ger upphov till en ökad spontanitet i en utsträckning som den påverkade själv ofta inte är medveten om eftersom alkoholen också påverkar omdömet. Samtliga intervjupersonerna hävdar i enlighet med West att alkoholen påverkar omdömet. Anders beskriver att alkoholen enligt hans erfarenheter aldrig har påverkat musicerandet positivt, men menar att personerna som dricker själva upplever att de spelar jättebra. Anna beskriver i sin tur att hon har arbetat med alkoholpåverkade musiker som har höjt sina prestationer till skyarna, medan hon har upplevt att de har presterat långt under sin förmåga och undrat om hon någonsin kan tänka sig att samarbeta med dem igen.

6.3.3 Motorik

Wetterberg (2009) förklarar att alkoholkonsumtion redan i måttliga doser påverkar balans, motorik och reaktionstid. Samtliga intervjupersoner hävdar att motoriken påverkas vilket får konsekvenser för teknik, intonation och dynamik. Hur tekniken påverkas menar Tomas varierar mellan olika instrument, men han menar att gesterna blir större och att dynamiken tenderar att bli överdrivet stark eller svag. Dessutom beskriver han att tempot lätt blir fel om den som räknar in är alkoholpåverkad.

6.3.4 Minne och koncentration

West (2004) nämner att musikalisk information behöver lagras, minnas och avläsas från noter eller improviseras. Informanterna nämner att alkoholkonsumtion drabbar fokus och koncentration och flera av dem har erfarenheter av att alkoholpåverkade musiker får svårt att komma ihåg det gruppen har repeterat och kommit överens om, vilket visar sig i att de exempelvis glömmet insatser eller formen på låtar.

6.3.5 Avspänning

West (2004) beskriver att alkoholen kan dämpa nervositet och Anna framhäver likt West att alkoholen kan ha positiv inverkan på avspänning och menar att musiker som i måttlig mån brukar alkohol snabbare når ett flöde i musiken. Gutheim (1998) uttrycker att nervositet kan ge upphov till bland annat muskelspänningar, darrningar och blackouts, men hävdar att nervositet i måttlig mån kan tillföra energi och fokus. Min uppfattning är att nervositet kan påverka framträdandet positivt och jag tror att många presterar bättre när de är ”måttligt” nervösa.

6.3.6 Kreativitet

”Många har den uppfattningen att man når sina idéer lättare med lite alkohol, eller att man blir mer kreativ, kan ta lite vigare språng och hitta på mer.” (Jenny). Norlanders forskning på hur alkoholen påverkar kreativitetsprocessen visar i likhet med Jennys svar att alkoholen kan ha positiv inverkan på idéfasen, medan däremot utförandefasen påverkas negativt.

6.3.7 Kopplingen mellan motiv och effekter

Alkoholens positiva inverkan på kreativitet och avspänning är de enda motiven till att bruka alkohol som har direkt anknytning till alkoholens effekter. Den som använder sig av alkohol för att hantera sin nervositet får dock förbereda sig på att de oönskade effekterna är desto flera och att alkoholens negativa inverkan på kommunikation, motorik, omdöme, minne och koncentration påverkar resultatet. Dessutom finns risken att utveckla ett beroende och West (2004) menar att alkoholberoende musiker kan ha svårt att väga behovet av att dämpa sin nervositet mot alkoholens negativa effekter på prestationen.

6.4 Acceptansen i musikeryrket jämfört med andra yrken

Jenny jämför musikeryrket med tandläkaryrket och menar att det skulle anmälas direkt om en tandläkare skulle berusa sig inför sitt arbete, medan musiker som dricker öl innan sina spelningar i allmänhet accepteras av omgivningen. I likhet med Jennys exempel finns många yrkesgrupper där alkoholpåverkan i tjänsten inte bara skulle väcka uppståndelse utan också innebära stora risker. Vad blir till exempel konsekvenserna av en läkare som ska fatta livsavgörande beslut, men har försämrat omdöme på grund av alkoholpåverkan? Eller en kirurg som ska operera, men har försämrad motorik? Även i de yrken där konsekvenserna inte är lika drastiska råder ofta en nolltolerans mot alkohol och droger, men i musikeryrket upplever jag i likhet med Jenny att det är mer accepterat. Både Jenny och Erik drar paralleller till krogbranschen, där de menar att det liksom i musikeryrket på grund av närheten till alkohol blir mer legitimt att dricka i arbetet.

Alla informanter förutom Tomas menar att det generellt sett finns en större acceptans för alkoholpåverkan i musikeryrket än i andra yrkesgrupper. Tomas däremot hävdar att evenemangsarrangörer ofta blir sura när någon har varit onykter på scen och menar att de flesta inte godtar att musiker är berusade när det verkligen gäller. Flera av informanterna menar att huruvida det är acceptabelt eller inte beror på miljö och sammanhang och Tomas nämner sammanhang när han spelar på exempelvis vårdhem och skolor där alkoholen inte finns med som en faktor. Tomas, Anna och Anders tar upp att tiden på dygnet kan ha betydelse och att det är mer accepterat att dricka alkohol om man arbetar kvällstid än om man arbetar dagtid, vilket stämmer in på det Lalander och Svensson (2003) beskriver om normerna kring alkohol- och drogbruk.

6.5 Musikernas syn på alkoholpåverkan i yrket

Flera av informanterna betonar att det är en självklarhet att man inte dricker i arbetet och ingen av de intervjuade musikerna anser det acceptabelt att musiker framträder onyktra. Deras argument grundar sig på alkoholens effekter, såväl som behovet av att upprätthålla en yrkesprofessionaliteten, men de framhåller också det moraliska ansvaret gentemot medmusiker, publik och kund. Tomas hävdar att alkoholpåverkan går ut över andra i bandet och resulterar i att de inte kan göra sitt bästa och menar att argument som att man ”vågar mer” eller blir ”mer utlevelsefull” aldrig är legitima anledningar till att personer berusar sig i arbetet. Erik menar att det kan förstöra mycket av framträdandet och att det ger ett oseriöst intryck om man är berusad på scen. Anna och Jenny betonar att den som är anlita och får lön har ett ansvar gentemot sin kund och sin publik och att det då inte är godtagbart att uppträda berusad.

Trots att ingen av informanterna tycker att det är acceptabelt att musiker framträder onyktra är det ingen som ställer direkta krav på att deras medmusiker ska vara nyktra i arbetet. Däremot är flera av dem tydliga med att uttrycka sin ståndpunkt vad gäller alkohol. Jenny har en tydlig alkoholpolicy i sitt band och om de blir erbjudna alkohol är hon noga med att uttrycka att de inte dricker när de arbetar. Tomas har när hans medmusiker berusat sig ofta sagt att han tycker att det är tråkigt att spela med dem när de är fulla.

6.6 Trovärdighet och generaliserbarhet

Resultaten från intervjuerna har i stor utsträckning kunnat kopplas till litteratur och tidigare forskning, vilket i min mening stödjer trovärdigheten i studien. Orsakerna till musikers alkoholbruk och framförallt alkoholens effekter på musicerandet är resultat som stöds av litteraturen och därför är resultaten i min mening till viss mån är generaliserbara. Trots att jag inte kände till informanternas syn på alkohol i arbetet på förhand visade det sig att samtliga var negativt inställda till att berusa sig i arbetet. Jag tror att denna syn representerar vad många musiker tycker, men naturligtvis finns det musiker som ställer sig positiva till alkohol i arbetet och dessa musiker representeras inte i denna studie. Det hade varit intressant att jämföra de två olika sidorna för att få fler perspektiv på hur alkohol påverkar musicerandet samt att utforska hur de som ställer sig positiva till alkohol i yrket ser på alkoholens negativa effekter.

Resultatet av studien har blivit en undersökning som tar upp allt från förväntningarna på musikers förhållande till alkohol och alkoholens påverkan på musicerandet till orsakerna bakom musikers alkoholkonsumtion och acceptansen för alkoholpåverkan i musikeryrket. Nackdelen med att undersöka så många olika parametrar är att arbetet tenderar att bli svårstrukturerat och spretigt, men det har också sina fördelar. Genom att undersöka många olika parametrar kan de relateras till varandra för att ge en mer övergripande bild av alkoholpåverkan i musikeryrket, vilket erbjuder möjligheten att se sambandet mellan orsakerna till att musiker brukar alkohol och alkoholens positiva effekter. Alkoholens negativa effekter kan i sin tur förklara varför musikerna inte tycker att det är acceptabelt att musiker uppträder berusade.

En betydelsefull faktor att ta ställning till i mitt arbete, som inte finns med i varken metod- eller resultatkapitlet är att samtliga intervjupersoner har andra sysselsättningar vid sidan av musikeryrket. Hade jag intervjuat musiker som endast försörjt sig på att spela hade möjligen en del av svaren sett annorlunda ut och kanske hade de då i likhet med Lisle (2009) tagit upp faktorer som den ekonomiska situationen, stress och konkurrens som orsaker till alkoholbruk. En annan faktor som verkar inverka på resultaten är vilka instrument informanterna spelar. De informanter som spelar bas, piano och trummor i undersökningen lägger större vikt vid hur alkoholen påverkar samspelet, medan de som sjunger och spelar melodiinstrument lägger större fokus på hur tonbildning och intonation påverkas. Det är möjligt att musiker som spelar

kompinstrument och musiker som spelar melodiinstrument fokuserar på olika saker och därför framhäver olika problematik kring alkoholens påverkan på musicerandet.

6.7 Framtida forskning

Liksom beskrevs i det föregående kapitlet lägger olika instrumentalister i undersökningen vikt vid olika faktorer vad gäller alkoholens inverkan på musicerandet. I framtida studier hade det därför varit intressant att jämföra hur olika instrumentgrupper ser på alkoholens effekter och om det är möjligt att se några faktiska skillnader mellan instrumentgrupper.

Denna studie fokuserar på musikernas syn på alkoholpåverkan i musikeryrket, men i framtida forskning hade det varit intressant att undersöka hur arrangörernas ser på alkoholpåverkade musiker och om de ställer några krav på att musikerna de anställer ska vara nyktra i arbetet. Att tillfråga arrangörer kan ge andra perspektiv på alkoholpåverkan i musikeryrket och även ge en inblick i hur onykterhet i arbetet påverkar anställningsbarheten. Det hade också varit intressant att fråga arrangörerna om de någon gång har erbjudit sina musiker alkohol och i så fall varför.

7. Referenslista

- Bruér, J. (2007) *Guldår & Krisår, Svensk jazz under 1950- och 60-talen*. Stockholm: Svenskt visarkiv.
- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder* (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber [Ursprunglig titel: *Social Research Methods*].
- Celander, M. (2013) *Ingen musiker fick vara full på scenen*. Lokaltidningen <http://lokaltidningen.se/ingen-musiker-fick-vara-full-paa-scen-/20131121/artikler/712318784/>
Hämtat 2013-11-21
- Courtwright, D. (2001) *Vanans Makt – Drogernas historia och den moderna världens födelse*. Lund: Historiska Media [Ursprunglig titel: *Forces of habit – drugs and the making of the modern world*].
- Edström, K-O. (1982) *På Begäran, Svenska musikerförbundet 1907-1982*. Stockholm: Tidens förlag.
- Gutheim, A. (1998) *Den svenska musikbranschen, allt du behöver veta och lite till*. Stockholm: Real time music
- Henriksson, B. & Månsson, S-A. ”Den kvalitativa intervjun” I Svensson, P-G. & Starrin, B. (Red), (1996), *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Hope, B. (2012) *Musiker under drogen, Ich übe auch besoffen*. <http://www.cicero.de/salon/ich-uebe-auch-besoffen/49761>
Hämtat 2013-09-15
- Isaksson, B. (1979) *Folkmusiken i Sverige*. Västerås: ICA bokförlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (2007) *Doing interviews*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Lalander, P. & Svensson, B. ”Ungdomar, normer och kultur” ”, i Andréasson, S. (Red), (2003), *Den svenska supen i det nya Europa, Nya villkor för alkoholkonsumtion: En kunskapsöversikt*. Statens folkhälsoinstitut: Rapportnr 2002:11
- Lauritzson, O. & Haglund, O. (2005) *Om alkohol* Västerås: ICA bokförlag.
- Lisle, J. (2009) *Alcohol and the performing arts* http://www.m-c-a.org.uk/documents/Dec_09
hämtat 2013-10-01

Mohrs, V. (2010) *Alkoholismus bei Musikern, Berufsspezifische risikofaktoren*
<http://www.schott-musik.de/shop/resources/670982.pdf>
Hämtat 2013-09-28

Renck, B. & Starrin, B. "Den kvalitativa intervjun" I Svensson, P-G. & Starrin, B. (Red), (1996), *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Shapiro, H. (2003). *Waiting for the man, The story of drugs and popular music*. London: Helter skelter publishing.

Sternbach, D. (1995). Musicians: a neglected working population in crisis. I Sauter, Steven & Murphy Lawrence (Eds.), *Organizational risk factors for job stress*. American Psychological Association: Washington, DC.

Werner, K. (1996) *Effortless mastery*. New Albany: Jamey Aebersold Jazz

West, R. (2004) Drugs and musical performance. I A Williamon (Ed) *Musical Excellence*. Cambridge: Cambridge University Press. s. 271-290.

Wetterberg, G. (2009) *Alkoholen, samhället och arbetslivet*. SNS förlag.

Öjesjö, L. "Alkoholproblem och arbetsliv", i Andréasson, S. (Red), (2003), *Den svenska supen i det nya Europa, Nya villkor för alkoholkonsumtion: En kunskapsöversikt*. Statens folkhälsoinstitut: Rapportnr 2002:11